

Elva timmars dygnsvila

- när den svenska modellen havererade

Per Werner Möller

”EU-kommissionen kräver att...”

”De nya EU-direktiven...”

”Arbetstidsdirektiven förbjuder ...”

18.11.2003

SV

Europeiska unionens officiella tidning

L 299/9

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2003/88/EG
av den 4 november 2003
om arbetstidens förläggning i vissa avseenden

DYGNSVILAN

Arbetstidsdirektivet – feltolkat och tillkrånglat?

[Arbetstidsdirektivet – feltolkat och tillkrånglat? - Sjukhusläkaren](#)

Artikel 3

Dygnsvila

Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som behövs för att se till att varje arbetstagare får minst elva timmars sammanhängande ledighet per 24-timmarsperiod.

Artikel 5

Veckovila

Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som behövs för att se till att varje arbetstagare under varje period om sju dagar får minst 24 timmars sammanhängande ledighet plus den elva timmars dygnsvila som avses i artikel 3.

Om sakliga, tekniska eller arbetsorganisatoriska förhållanden berättigar det får en ledighet om minst 24 timmar tillämpas.

Artikel 6

Begränsning av veckoarbetstiden

Medlemsstaterna skall, med beaktande av behovet av att skydda arbetstagares säkerhet och hälsa, vidta de åtgärder som behövs för att se till att

- a) veckoarbetstiden begränsas genom lagar och andra författningar eller genom kollektivavtal eller avtal mellan arbetsmarknadens parter,
- b) den genomsnittliga arbetstiden under varje sjudagarsperiod inklusive övertid inte överstiger 48 timmar.

Artikel 13

Arbetsrytm

Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som behövs för att se till att en arbetsgivare som avser att organisera arbetet enligt en viss rytm tar hänsyn till den allmänna principen om att anpassa arbetet till arbetstagaren, särskilt i syfte att lindra effekterna av monotona arbetsuppgifter och arbete i ett i förväg fastställt tempo beroende på arbetets art. Arbetsgivaren skall även ta hänsyn till kraven på hälsa och säkerhet, särskilt beträffande avbrott under arbetstiden.

KAPITEL 5

AVVIKELSER OCH UNDANTAG

Artikel 17

Avvikelser

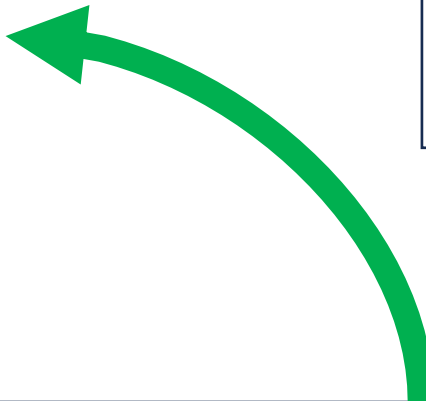
1. Med iakttagande av de allmänna principerna för arbetstagarnas hälsa och säkerhet får medlemsstaterna göra avvikelser från artiklarna 3–6, 8 och 16. Avvikelser får göras när – med hänsyn till det aktuella arbetets särskilda art – arbetstidens längd inte mäts eller bestäms i förväg eller kan bestämmas av arbetstagarna själva. Detta gäller särskilt beträffande

2. Avvikelser som föreskrivs i punkterna 3, 4 och 5 får fastställas genom lagstiftning eller andra författningsbestämmelser eller genom kollektivavtal eller avtal mellan arbetsmarknadens parter under förutsättning att de berörda arbetstagarna ges motsvarande kompensationsledighet eller – i undantagsfall när det av objektiva skäl inte är möjligt att bevilja sådan kompensationsledighet – att arbetstagarna erbjuds lämpligt skydd.

3. I enlighet med punkt 2 i denna artikel får avvikelser från artiklarna 3, 4, 5, 8 och 16 göras

- a) i fråga om verksamhet då det föreligger långt avstånd mellan arbetstagarens bostad och arbetsplats såsom vid offshoarearbete, eller då arbetstagarens olika arbetsplatser ligger långt ifrån varandra,
- b) i fråga om säkerhets- och övervakningsarbeten som kräver permanent närvaro för att skydda egendom eller personer, särskilt i fråga om säkerhetsvakter, vaktmästare eller vaktbolag,
- c) i fråga om arbeten som kräver en kontinuitet i servicen eller produktionen, särskilt
 - i) service i form av reception, behandling eller vård på sjukhus och liknande inrättningar, inbegripet det arbete som utförs av läkare under utbildning, institutioner eller fängelser,

*dygnsvila; rast; veckovila; nattarbete; beräkningsperioder

- Arbetsgivarverket
- Svenskt Näringsliv
- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)
- Sveriges Akademiker Centralorganisation (SACO)
- Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)
- Landsorganisationen i Sverige (LO)

Sökmetod

Datum: 2024-05-10

Till: FA Registrator <fa.registrator@regeringskansliet.se>

Ämne: **Begäran om utlämnande av allmän handling**

Under 2021 kontaktades Sverige av EU-kommissionen med frågor kring hur vi som land tillämpar arbetstidsreglering. Frågorna gällde möjligen ett önskemål om att klargöra hur arbetstagare som inte kan beredas tillräcklig dygns- och veckovila kompenseras.

Under våren 2022 utgick ett uppdrag från Regeringskansliet (troligen Arbetsmarknadsdepartementet) till "arbetsmarknadens parter" i form av SKR och Sobona samt arbetstagarorganisationer att förhandla fram ett nytt avtal. I media och av parterna beskrivs detta som "**EUs arbetstidsregler**".

Jag önskar få ta del av relevant kommunikation **från Regeringskansliet till arbetsmarknadens parter** i denna fråga.

Jag önskar också få ta del av den kommunikation i frågan som inkom **från EU-kommissionen till Regeringskansliet** och som är registrerad som icke sekretessbelagd allmän handling.

Resultat

Regeringskansliet hittar i diariet följande allmänna handlingar
- som lämnas ut i sin helhet

- 2021-10-25 ~ A2021_01501-6 211025 Svenska regeringens svar till KOM arbetstidsdirektivet 7462195_1_1
- 2021-12-03 ~ A2021_02310-1 Letter of reminder to SE 7611371_1_1
- 2021-12-03 ~ A2021_02310-1 SE_Common format for national reports 7611370_1_1_engelska
- 2021-12-03 ~ A2021_02310-3 SE_Common format for national reports 7612441_1_1_svenska
- 2021-12-13 ~ A2021_02310-1 Brev från kommissionen att inkomma med rapport gällande den praktiska implement 7611369_1_1
- 2021-12-13 ~ A2021_02310-3 Brev Arbetsmarknadsparterna Begäran om information m.a.a rapport från KOM 7612440_1_1
- 2021-12-13 ~ A2021_02310-3 VB_Begäran om information gällande den praktiska implementeringen av Direktiv 2 7612439_1_1
- 2022-05-04 ~ A2021_01501-11 Svar från KOM Skrivelse till Sverige 8116207_1_1
- 2022-05-04 ~ A2021_01501-12 Svar från KOM Skrivelse till Sverige 8171459_1_1
- 2022-05-24 ~ A2021_01501-11 VB_Kommissionens svar avs. information över kollektivavtal med anledning av i 8116206_1_1
- 2022-06-10 ~ A2021_01501-12 VB_Begäran om skriftliga synpunkter m.a.a Kommissionens svar avs. information 8171458_1_1
- 2022-12-01 ~ A2021_01501-17 Svar på skrivelse från Europeiska kommissionen om överensstämmelse mellan nation 8682134_1_1
- 2022-12-05 ~ A2021_01501-17 VB_Svar på skrivelse från kommissionen, arbetstid 8682133_1_1
- 2023-05-08 ~ A2021_01501-24 VB_-Sv_Arbetstid 9681600_1_1
- 2023-10-02 ~ A2021_01501-22 Brev till Sverige 9674256_1_1
- 2023-10-02 ~ A2021_01501-27 Brev till Sverige 9681651_1_1
- 2023-10-03 ~ A2021_01501-22 VB_BRYSSEL-REPR_Vidarebefordrar brev från generaldirektör Joost Korte på Gene 9674254_1_1
- 2023-10-05 ~ A2021_01501-25 VB_Begäran 9681628_1_1
- 2023-10-05 ~ A2021_01501-26 VB_Begäran 9681636_1_1
- 2023-10-05 ~ A2021_01501-27 VB_Kommissionen lägger ner arbetstidsärende 9681650_1_1

Regeringskansliet

Resultat

Regeringskansliet hittar i diariet följande allmänna handlingar
- som lämnas ut i sin helhet

- 2021-10-25 ~ A2021_01501-6 211025 Svenska regeringens svar till KOM arbetstidsdirektivet 7462195_1_1
- 2021-12-03 ~ A2021_02310-1 Letter of reminder to SE 7611371_1_1
- 2021-12-03 ~ A2021_02310-1 SE_Common format for national reports 7611370_1_1_engelska
- 2021-12-03 ~ A2021_02310-3 SE_Common format for national reports 7612441_1_1_svenska
- 2021-12-13 ~ A2021_02310-1 Brev från kommissionen att inkomma med rapport gällande den praktiska implement 7611369_1_1
- 2021-12-13 ~ A2021_02310-3 Brev Arbetsmarknadsparterna Begäran om information m.a.a rapport från KOM 7612440_1_1
- 2021-12-13 ~ A2021_02310-3 VB_Begäran om information gällande den praktiska implementeringen av Direktiv 2 7612439_1_1
- 2022-05-04 ~ A2021_01501-11 Svar från KOM Skrivelse till Sverige 8116207_1_1
- 2022-05-04 ~ A2021_01501-12 Svar från KOM Skrivelse till Sverige 8171459_1_1
- 2022-05-24 ~ A2021_01501-11 VB_Kommissionens svar avs. information över kollektivavtal med anledning av i 8116206_1_1
- 2022-06-10 ~ A2021_01501-12 VB_Begäran om skriftliga synpunkter m.a.a Kommissionens svar avs. information 8171458_1_1
- 2022-12-01 ~ A2021_01501-17 Svar på skrivelse från Europeiska kommissionen om överensstämmelse mellan nation 8682134_1_1
- 2022-12-05 ~ A2021_01501-17 VB_Svar på skrivelse från kommissionen, arbetstid 8682133_1_1
- 2023-05-08 ~ A2021_01501-24 VB_-Sv_Arbetstid 9681600_1_1
- 2023-10-02 ~ A2021_01501-22 Brev till Sverige 9674256_1_1
- 2023-10-02 ~ A2021_01501-27 Brev till Sverige 9681651_1_1
- 2023-10-03 ~ A2021_01501-22 VB_BRYSSEL-REPR_Vidarebefordrar brev från generaldirektör Joost Korte på Gene 9674254_1_1
- 2023-10-05 ~ A2021_01501-25 VB_Begäran 9681628_1_1
- 2023-10-05 ~ A2021_01501-26 VB_Begäran 9681636_1_1
- 2023-10-05 ~ A2021_01501-27 VB_Kommissionen lägger ner arbetstidsärende 9681650_1_1

Regeringskansliet

EUROPEISKA KOMMISSIONEN
GENERALDIREKTORATET FÖR SYSSELSÄTTNING, SOCIALPOLITIK OCH INKLUDERING

Generaldirektören

Bryssel
EMPL.C.1/LK/ldl (2022) 2598598

Ambassadör Lars Danielsson
Sveriges ständige representant vid
Europeiska unionen
Square de Meeûs/de Meeûsquare
30
1000 Bruxelles/Brussel

lars.danielsson@gov.se

**Överensstämmelse mellan nationell arbetstidslagstiftning och artiklarna 3, 17
och/eller 18 i arbetstidsdirektivet (direktiv 2003/88/EG)**

Jag skriver med anledning av skrivelsen från Arbetsmarknadsdepartementet den 25 oktober 2021 angående överensstämmelsen mellan den svenska lagstiftningen och bestämmelserna i arbetstidsdirektivet.

Joost KORTE

Arbetsmarknadsdepartementet anger att enligt EU-spärren måste avvikelser i kollektivavtal från reglerna om dygnsvila vara förenliga med artiklarna 17 och 18 i arbetstidsdirektivet, om att de berörda arbetstagarna ska beviljas motsvarande kompensationsledighet eller, i undantagsfall, ges lämpligt skydd med hänsyn till Europeiska unionens domstols rättspraxis.

Era nationella myndigheter bekräftar dock att kollektivavtal som är tillämpligt på medlemmarna i Vårdförbundet och Kommunal¹ avviker från 13 § första stycket i arbetstidslagen eftersom det ger möjlighet att minska dygnsvilan till nio timmar eller mindre utan att det fastställs någon uttrycklig gräns för hur kort dygnsvilan kan vara. De bekräftar också att kollektivavtalet saknar bestämmelser om kompensationsledighet eller hur den ska förläggas. Frågan om annat lämpligt skydd berörs inte heller uttryckligen i kollektivavtalet, och dessutom kan beräkningsperioden förlängas till upp till ett år.

Artikel 17.2 och artikel 18 i arbetstidsdirektivet medger avvikelse från rätten till dygnsvila genom kollektivavtal. Tillämpningen av en sådan avvikelse omfattas emellertid uttryckligen av villkoret att arbetstagarna får kompensationsledighet, eller i undantagsfall när det inte är möjligt att bevilja sådan ledighet av objektiva skäl, lämpligt skydd.

Enligt vår uppfattning innehåller EU-spärren en allmän princip och innebär inte att bestämmelserna i arbetstidsdirektivet utgör särskilda miniminormer. 3 § fjärde stycket i arbetstidslagen gör det inte möjligt för enskilda att göra sina rättigheter gällande och ger inte arbetstagarna möjlighet att med säkerhet få kännedom om hela omfattningen av sina rättigheter för att göra dem gällande vid nationella domstolar. Det aktuella kollektivavtalet avviker från bestämmelsen om dygnsvila utan att kraven i arbetstidsdirektivet om att reglera kompensationsledighet eller lämpligt skydd för de berörda arbetstagarna genomförs. Eftersom detta hindrar enskilda från att få full kännedom om sina rättigheter är det inte tydligt för oss hur arbetstagare kan åberopa 3 § fjärde stycket i arbetstidslagen vid de nationella domstolarna.

Jag skulle uppskatta om de svenska myndigheter kunde förklara hur det svenska rättssystemet uppfyller kraven på rättssäkerhet och hur det säkerställer ändamålsenlig tillgång till rättslig prövning för att hävda arbetstagarnas rättigheter. Har det förekommit fall där arbetstagare har åberopat 3 § fjärde stycket i arbetstidslagen för att hävda sina rättigheter?

Svar på skrivelse från Europeiska kommissionen om överensstämmelse mellan nationell arbetstidslagstiftning och artiklarna 3, 17 och /eller 18 i arbetstidsdirektivet (direktiv 2003/88/EG) (ref: Ares(2022)3437252-04/05/22)

Den svenska regeringen har den 4 maj 2022 mottagit en informell skrivelse från Europeiska kommissionen (kommissionen) med uppföljningsfrågor avseende överensstämmelse mellan nationell arbetstidslagstiftning och artiklarna 3, 17 och/eller 18 i direktiv 2003/88/EG om arbetstidens förläggning (arbetstidsdirektivet). En informell skrivelse med inledande

2021 och besvarades den 25 oktober 2021. Den 9 juli 2022 träffade den dåvarande politiska ledningen och tjänstemän på det svenska arbetsmarknadsdepartementet kommissionen genom bl.a. chefstjänstemannen på DG Employment, Joost Korte. Vid mötet informerade företrädare för Arbetsmarknadsdepartementet om att parterna till det i ärendet aktuella kollektivavtalet hade för avsikt att förhandla om ändringar i kollektivavtalet i enlighet med kommissionens synpunkter.

Resultatet av kollektivavtalsparternas förhandlingar

Kollektivavtalsparterna har under hösten 2022 genomfört förhandlingar i syfte att träffa en överenskommelse om ändringar i det aktuella kollektivavtalet. Den 30 november mottog Arbetsmarknadsdepartementet besked från kollektivavtalsparterna om att en sådan överenskommelse nåtts.

De överenskomna justeringarna innebär att arbetstid och vilotid som utgångspunkt regelbundet ska alterneras. Undantag från arbetstagarens rätt till 11 timmars sammanhängande dygnsvila får endast göras i undantagsfall om det föreligger särskilda skäl i verksamheter som ansvarar för liv, hälsa och säkerhet. Vid tillämpningen av undantagsmöjligheten ska kompensationsledighet utges och som utgångspunkt förläggas i anslutning till den arbetstid som avses kompenseras. Möjligheten till avvikelser genom kollektivavtal på lokal nivå har tagits bort avseende dygnsvila och alternerande förläggning av arbetstid och vilotid.

Hur uppfyller det svenska rättssystemet kraven på rättssäkerhet och hur säkerställs ändamålsenlig tillgång till rättslig prövning för att hävda arbetstagarnas rättigheter? Har det förekommit fall där arbetstagare har åberopat 3 § fjärde stycket i arbetstidslagen för att hävda sina rättigheter?

Av den s.k. EU-spärren i 3 § fjärde stycket arbetstidslagen (1982:673) följer att kollektivavtalsbestämmelser som innebär mindre förmånliga villkor än vad som föreskrivs i arbetstidsdirektivet är ogiltiga. Bestämmelsen är tvingande och ogiltighet inträffar som en automatisk konsekvens när en sådan situation är för handen. Vid ogiltighet blir i stället arbetstidslagens bestämmelser tillämpliga. Av 13 § arbetstidslagen framgår uttryckligen att varje arbetstagare tillförsäkras dygnsvila om minst 11 timmar under en 24-timmarsperiod. Vidare framgår att avvikelser är tillåtna i vissa fall och att arbetstagaren i så fall har rätt till motsvarande kompensationsledighet.

Den hänvisning som görs till arbetstidsdirektivet i 3 § fjärde stycket arbetstidslagen samt övriga bestämmelser som genomför arbetstidsdirektivet är i sig tillräckligt precisa, klara och transparenta för att enskilda ska kunna få kännedom om de rättigheter som följer av arbetstidsdirektivet. Ett kollektivavtal utgör aldrig en fullständig reglering av de rättigheter som tillkommer de arbetstagare som omfattas av avtalet. En arbetstagare måste därför alltid, utöver kollektivavtalet, även informera sig om innehållet i svensk arbetsrättslig lagstiftning för att få en fullständig uppfattning om sina rättigheter. De arbetstagare som omfattas av det i ärendet aktuella kollektivavtalet har därmed inte sina rättigheter fullständigt reglerade i kollektivavtalet utan omfattas även av reglering i svensk arbetsrättslig lagstiftning, däribland arbetstidslagen.

Rätten att föra en ogiltighetstalan grundad på 3 § fjärde stycket arbetstidslagen innebär för enskilda en reell möjlighet att göra sina rättigheter enligt arbetstidsdirektivet gällande vid svensk domstol. En sådan talan kan väckas av en enskild arbetstagare som på grund av en

kollektivavtalsbestämmelse inte kommer i åtnjutande av det skydd arbetstidsdirektivets regler ger. Genom en fastställsetalan kan också talan väckas även utan ett konkret påstående om att en arbetstagare gått miste om skydd enligt arbetstidsdirektivet.

Det har inte förekommit något mål i svensk rättspraxis där en arbetstagare har åberopat 3 § fjärde stycket arbetstidslagen för att hävda sina rättigheter. Detta påverkar dock inte det faktum att möjlighet till rättslig prövning finns. Att några rättsfall inte har förekommit kan i stället ses som en bekräftelse på att det svenska systemet i de allra flesta fall fungerar väl och att arbetsmarknadsparterna, när de tecknar kollektivavtal, håller sig inom de ramar som EU-spärren i arbetstidsdirektivet uppställer.

Vilka åtgärder har vidtagits för att göra arbetstidsbestämmelserna tillämpliga på medlemmar i Vårdförbundet och Kommunal i enlighet med arbetstidsdirektivet såsom det tolkats av Europeiska unionens domstol?

Den svenska arbetsmarknadsmodellen värnar starkt om arbetsmarknaden parterns autonomi och rätt att självständigt förhandla och teckna kollektivavtal. I detta ligger att den svenska regeringen inte granskar de kollektivavtal som träffas och prövar huruvida dessa är förenliga med svensk och EU-rättslig lagstiftning. En rättslig prövning kan i stället åstadkommas genom att talan väcks i domstol. De arbetstagare som omfattas av det i ärendet aktuella kollektivavtalet kan vända sig till nationell domstol för att få avtalet rättsligt prövat. Vid prövningen tillämpas en EU-konform tolkning och den svenska domstolen kan även begära förhandsavgörande vid EU-domstolen. I det fall svensk domstol finner att kollektivavtalet i något avseende står i strid med arbetstidsdirektivet och därmed den svenska arbetstidslagen ska de aktuella bestämmelserna ogiltigförklaras och arbetstidslagens bestämmelser i stället tillämpas, inbegripet ett EU-konform tolkning.

Den svenska regeringen står till förfogande för ytterligare upplysningar i ärendet om kommissionen så önskar. Förfrågningar kan ställas till

Högaktningsfullt

Catharina Nordlander

Rättschef

Slutsats

- EU-kommissionen bad Sverige förtydliga hur arbetstagare kompenseras när de inte kan ges 11 timmars dygnsvila
- SKR och fackförbunden har valt att teckna nya kollektivavtal så att man slipper ge kompensation till arbetstagare

Personae

- Catharina Nordlander, rättschef
- Adam Pokorny, EU-kommissionen
- Naiti del Sante, Arbetsmarknadsdepartementet, Enheten för arbetsrätt och arbetsmiljö
- Joost Korte, chefstjänsteman, DG Employment, EU-kommissionen
- Lars Danielsson, Ambassadör, Sveriges ständige representant vid Europeiska unionen
- Representanter för Kommunal, Sobona, Vårdförbundet, SKR
- Mikaela Kumlin Granit, Ambassadör, Sveriges ständiga representant vid Europeiska unionen